

Małgorzata Samujło
Teresa Sokołowska-Dzioba

Kształcenie nauczycieli w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBE.2014.018>

Profesjonalizm nauczyciela

W nowej rzeczywistości każda szkoła może funkcjonować jako organizacja oparta na wiedzy, doskonaląca i zmieniająca się, a zarazem jako społeczność kształtująca u uczniów zamiłowanie do uczenia się. Zadaniem szkoły staje się pomaganie każdej jednostce w dążeniu do sukcesów oraz zaspokajanie potrzeb rozwojowych w kontekście poczucia bezpieczeństwa. Szkoła musi stwarzać warunki do kształtowania krytycznego i twórczego myślenia, umożliwiającego rozwiązywanie napotykaných problemów i podejmowanie decyzji w oparciu o nabywane umiejętności interpersonalne, by tworzyć podstawę w postaci wiedzy ogólnej, a nie wyłącznie wąskiej i specjalistycznej (Gołębniak, 2006, s. 118–119). Rolą szkoły jest także rozwijanie inteligencji emocjonalnej, coraz częściej eksponowanej i wskazywanej jako komplementarna i interaktywna wobec inteligencji poznawczej. Rozwijanie inteligencji teoretycznej może nie przygotować uczniów do rozpoznawania i wykorzystywania szans na osiągnięcie sukcesów. Dostrzeganie związków szkoły i społeczeństwa implikuje zadania dla nauczyciela polegające na udzielaniu wskazówek, jak wybierać, wykorzystywać nowoczesne technologie informacyjne i komunikacyjne w budo-

Tabela 4. Cd,

Rozwiązywanie problemów wychowawczych	8	1	ZO
Profesjonalizm pedagogiczny nauczyciela	12	2	ZO
Systemy kształcenia	10	1	ZO
RAZEM	70		
5. MODUŁ IV. PRZYGOTOWANIE W ZAKRESIE DYDAKTYCZNYM			
Dydaktyka przedmiotu na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych	90	7	E
Praktyka	120	6	ZO

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji Zakładu Pedagogiki i Edukacji Zdrowotnej UMCS w Lublinie.

W module II, w ramach ogólnego przygotowania psychologiczno-pedagogicznego zaproponowano przedmioty dające podstawy wiedzy i umiejętności z psychologii ogólnej i wychowawczej oraz pedagogiki, wzbogacone o zagadnienia z zakresu poznawania uczniów i klasy jako decydujące o jakości pracy dydaktyczno-wychowawczej na różnych poziomach kształcenia.

Dla osób uzyskujących przygotowanie do pracy w szkole podstawowej w obrębie modułu II przewidziano do realizacji psychologię rozwojową uwzględniającą specyfikę młodszego wieku szkolnego oraz przedmioty pozwalające funkcjonować w roli wychowawcy klasy skutecznie współpracującego i komunikującego się z uczniami i rodzicami. Stworzono przyszłym nauczycielom możliwość nabycia umiejętności konstruowania programów profilaktycznych, sprzyjających kształtowaniu zachowań prospołecznych u uczniów.

Przygotowanie w zakresie dydaktycznym obejmuje pięć przedmiotów, dających ogólną wiedzę z zakresu podstaw dydaktyki: organizacja procesu nauczania, ład i dyscyplina w klasie, rozwijanie zdolności twórczych w działaniach edukacyjnych, uzupełniona zagadnieniami z zakresu emisji głosu. Trzon tego modułu stanowi dydaktyka przedmiotu, nauczanego na poziomie szkoły podstawowej.

Osoby nabywające przygotowanie do pracy w szkole gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej w module IV zdobywają wiedzę i rozwijają umiejętności z psychologii rozwojowej okresu dorastania i psychologii społecznej. Przedmioty te stanowią podstawę do odpowiedniego stymulowania rozwoju osobistego i społecznego uczniów oraz prawidłowego rozwiązywania problemów wychowawczych przez przygotowanych profesjonalnie nauczycieli. Inspiracją do kreowania własnej drogi zawodowej może być poznawanie alternatywnych systemów kształcenia.

waniu osobistej mądrości i dobrego funkcjonowania społecznego (Day, 2004, s. 276–280).

Istotą profesjonalizmu nauczycielskiego jest opieranie działań zawodowych nauczyciela na naukowych podstawach, doskonalenie nauczyciela zaś wyraża się w zmianie postępowania i zachodzi pod wpływem przyswojenia nowej wiedzy o charakterze naukowym, umożliwiającą skuteczne działania w praktyce (za: Kowalik, 2011, s. 39).

Wiedza specjalistyczna jest priorytetowa i stanowi podstawowy warunek kompetencji nauczyciela. Musi być wiedzą gruntowną, rozumianą nie jako zbiór faktów, lecz struktura faktów mających znaczenie. Powinna budować podstawę do projektowania, organizowania i przekazywania informacji przedmiotowych. Warunkuje instrumentalnie rozumianą efektywność działania i możliwość osiągania celów w zakresie nauczanego przedmiotu (Arends, 2002; Kwaśnica, 2007).

Uzupełnieniem jest wiedza pedagogiczno-metodyczna, traktowana jako komplementarny składnik wykształcenia nauczyciela i oznaczająca umiejętność nauczania, przekazywania wiedzy uczniom oraz zapewnienia najlepszych, optymalnych sposobów postępowania pedagogicznego (Kwiatkowska, 2008, s. 55).

Skuteczne działania nauczyciela stają się możliwe dzięki świadomości samego siebie, posiadanym kwalifikacjom teoretycznym i instrumentalnym oraz cechom osobowości. Nauczyciel powinien umieć określić własne zasoby poznawcze i sprawnościowe, ponieważ efektywność jego działań jest funkcją znajomości siebie (Kwiatkowska, 2008, s. 82). Zdaniem A.W. Combsa „dobry nauczyciel musi posiadać satysfakcjonujące poczucie własnej wartości” (za: Kwiatkowska, 2008, s. 87), co stanowi podstawę efektywności pracy zawodowej.

W przygotowaniu nauczycieli istotne są kwalifikacje pragmatyczne, czyli sprawność działaniowa nauczycieli możliwa do empirycznego określenia. Kwalifikacje te wiążą się z projektowaniem i organizowaniem procesu dydaktyczno-wychowawczego. Przejawem kompetencji w tym obszarze jest stanowienie celów, wdrażanie procedur dydaktycznych, umiejętność tworzenia środowiska motywującego ucznia, czyli kształtowanie odpowiedniej struktury społeczno-dydaktycznej klasy szkolnej.

Istotne są walory osobowościowe, pozwalające nauczycielowi na posługiwanie się własnymi zasobami intelektualnymi, sprawnościowymi i uczuciowymi, umożliwiającymi specyficzne i zindywidualizowane rozwiązywanie napotykaných trudności pedagogicznych. Dobry nauczyciel jest otwarty, zdolny do dialogowego sposobu bycia, kieruje się odpowiedzialnością, przejawia ogromne zaangażowanie, ma poczucie skuteczności, jest pewny zasadności własnego

działania, potrzeby uczenia się i samorozwoju, by sprostać oczekiwaniom jednostek i zmieniającej się rzeczywistości. Sprzyja temu odpowiednie kształcenie nauczycieli, mające pomóc w odkrywaniu własnej indywidualności, charakteryzującej skutecznego nauczyciela z niepowtarzalną osobowością. Tylko tak przygotowany nauczyciel będzie mógł się dzielić sobą z innymi.

Szczególną rolę dla efektywności pracy w szkole odgrywa nasycenie teorią czynności praktycznych nauczyciela, co oznacza umiejętność wykorzystania wiedzy naukowej w działaniu praktycznym, pozwalającą na modyfikowanie praktyki edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów. Wartość wiedzy naukowej tkwi w sposobie jej użycia. Nie musi ona zmieniać postępowania nauczyciela, ale zwiększa pewność i znaczenie wiedzy potocznej posiadanej przez niego. Niezbędne są doświadczenia praktyczne, aby przyszły nauczyciel mógł odkrywać i rozumieć osobiste znaczenie teorii (Kwiatkowska, 2008, s. 47, 55; Kwaśnica, 2007; Day, 2004, s. 15).

Warto podkreślić, że proces kształcenia jest procesem stawania się nauczycielem, który nie będzie bezradny w rzeczywistości szkolnej i poradzi sobie z napotykanymi problemami w różnych sytuacjach dydaktycznych i wychowawczych.

Przygotowanie nauczycieli do zawodu

Obowiązujące w Polsce standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela z dnia 17 stycznia 2012 r. zawarte w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. Nr 248, poz. 1483) zmieniły Rozporządzenie Ministra Edukacji i Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. Od 2000 roku trzykrotnie zmieniały się rozporządzenia dotyczące przygotowania do zawodu nauczyciela.

Rozporządzenie MENiS z dnia 7 września 2004 r. zwiększyło ogólną liczbę godzin na przygotowanie zawodowe studentów z 270 do 330, ale skróciło czas kształcenia psychopedagogicznego ze 180 do 150 godzin.

Standardy kształcenia określone w Rozporządzeniu MNiSW z dnia 17 stycznia 2012 r. wyodrębniły pięć modułów przygotowania do zawodu nauczyciela. Wymagania dotyczące przygotowania w zakresie psychologiczno-pedagogicznym wskazano w module 2, obejmującym:

- ogólne przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne (90 godz.),
- przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne do nauczania na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych (60 godz.),
- praktykę (30 godz.).

W module 5 zaproponowano przyszłym nauczycielom możliwość przygotowania w zakresie pedagogiki specjalnej w wymiarze 230 godz. zajęć i 120 godz. praktyk.

Wyodrębniono kształcenie na studiach I stopnia, przygotowujące do wykonywania zawodu nauczyciela w przedszkolach i szkołach podstawowych, oraz kształcenie na studiach II stopnia i jednolitych studiach magisterskich, pozwalające podjąć pracę we wszystkich typach szkół i rodzajach placówek ponadpodstawowych.

Należy podkreślić, że czas przygotowania psychopedagogicznego na danym etapie edukacyjnym utrzymano w wymiarze 150 godz. Zwiększenie wymiaru godzin przygotowania psychologiczno-pedagogicznego o 60 godz. dotyczy tylko nabywania przygotowania na kolejnym etapie edukacyjnym.

Niepokój budzi przydzielenie puli 10 punktów ECTS – 150 godz.– w zakresie przygotowania psychologiczno-pedagogicznego (moduł 2), podczas gdy w module 3 przy 120 godz. zajęć z zakresu dydaktyki przedmiotu przewidziano 15 pkt ECTS, natomiast w module 4 przy 60 godz. dydaktyki przedmiotu jest od 10 do 15 pkt ECTS. Takie rozwiązanie przy module 3 można tłumaczyć wymiarem 120 godz. praktyki, jednak taka interpretacja nie jest możliwa przy module 4.

Wprowadzenie standardów kształcenia w UMCS w roku akademickim 2012/2013

Sposób realizacji „Przygotowania psychologiczno-pedagogicznego” (moduł 2) na studiach I i II stopnia wynika z Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela z dnia 17 stycznia 2012 r. ma zapewnić osiągnięcie efektów kształcenia określonych w standardach kształcenia nauczycieli.

W pierwszej propozycji realizacji standardów kształcenia nauczycieli w UMCS w roku akademickim 2012/2013 założyliśmy, że skonkretyzowanie nazw przedmiotów odzwierciedli realizowane w ich ramach treści i zasygnalizuje osiągnięte efekty oraz będzie miało wartość informacyjną dla studentów, wskazując obszary poruszanych na zajęciach zagadnień.

Propozycja planu została wypracowana w wyniku wielu konsultacji osób realizujących przygotowanie psychopedagogiczne na różnych kierunkach.

W ramach modułu 2 na studiach I stopnia zaproponowano realizację następujących przedmiotów:

- Ogólne przygotowanie psychologiczne (15WY/30KW) ,
- Ogólne przygotowanie pedagogiczne (30WY, 15KW),
- Psychologia rozwojowa dziecka w wieku szkolnym (15WY),
- Praca wychowawcy klasy (15KW),
- Praca wychowawcza nauczyciela (15KW),
- Praca z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (15KW).

Odniesienie nabywanej wiedzy teoretycznej i umiejętności w działalności edukacyjnej było możliwe podczas odbywania 30-godzinnej praktyki ogólnopedagogicznej ciągłej 2-tygodniowej w szkole podstawowej, której realizację zaproponowano równolegle do zajęć bądź pomiędzy semestrami, na których prowadzone są przedmioty z zakresu przygotowania pedagogicznego.

Na studiach II stopnia dla studentów kontynuujących przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne wyodrębniono dwa przedmioty:

- Psychologia rozwojowa okresu dorastania (15WY),
- Praca wychowawcza z młodzieżą (45KW).

Praktykę ogólnopedagogiczną śródroczną w wymiarze 30 godzin studenci mogli odbywać w gimnazjum lub w szkole ponadgimnazjalnej. Przedmioty psychologiczne i pedagogiczne kończyły się egzaminami.

Treści z zakresu emisji głosu realizowane były poza modułem 2.

Studentom II stopnia, którzy nie nabyli wcześniejszego przygotowania psychologiczno-pedagogicznego na studiach I stopnia, zaproponowano uzupełnienie zajęć z ogólnego przygotowania psychologicznego (45 godz.) i ogólnego przygotowania pedagogicznego (45 godz.) oraz realizację zajęć przewidzianych dla drugiego stopnia.

Osoby odpowiadające za przygotowanie do zawodu nauczyciela na poszczególnych wydziałach i kierunkach studiów odebrały naszą propozycję jako zbyt duże uszczegółowienie liczby i nazw przedmiotów. Wyrażały opinię, że propozycja nie odpowiada nowym standardom kształcenia nauczycieli. Dostrzegano sprofilowanie przygotowania nauczycieli jako zbyt bliskie kierunkom pedagogiki i psychologii. Niezrozumienie istoty przygotowania przyszłych nauczycieli do zawodu przez osoby z innych wydziałów przejawiało się też we wprowadzaniu wykładowych form zajęć w miejsce proponowanych form konwersatoryjnych.

Przygotowanie studentów UMCS do wykonywania zawodu nauczyciela w roku akademickim 2013/2014

Z uwagi na to, że negocjacje z władzami wydziałów i metodykami na poszczególnych kierunkach studiów nie doprowadziły do zmiany stosunku do pier-

wotnej propozycji realizacji standardów, w celu przełamania barier w zakresie kształcenia nauczycieli (moduł 2) przedmioty zostały ujęte w postaci bloków kształcenia A i B w zależności od wcześniejszego przygotowania studentów oraz poziomu szkół, w których będą nauczać.

Etap A przewidziano dla studentów realizujących przygotowanie nauczycielskie na studiach I stopnia (A1) i kontynuujących je na studiach II stopnia (A2). Etap A1 (tabela 1) określał realizację modułu 2 na studiach I stopnia w łącznym wymiarze 150 godzin zajęć i 30 godzin praktyki, dając przygotowanie do pracy na II etapie edukacyjnym, czyli w klasach IV–VI szkoły podstawowej.

Tabela 1. Etap A1 – Realizacja modułu 2 na studiach I stopnia

Komponenty modułu 2 wg Standardów	Nazwa przedmiotu (segmentu)	Termin	Liczba godzin/rodzaj zajęć	Forma zaliczenia	Liczba pkt. ECTS
Ogólne przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne	Ogólne przygotowanie psychologiczne	I sem.	45 (15WY /30KW lub CA)	E	2
	Ogólne przygotowanie pedagogiczne	II sem.	45 (30WY, 15KW lub CA)	E	2
Przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne do nauczania na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych	Przygotowanie psychologiczne do pracy na II etapie edukacyjnym	I sem.	15 (15WY)	ZO	1
	Przygotowanie pedagogiczne do pracy na II etapie edukacyjnym	II sem.	30 (15WY, 15 KW lub CA)	ZO	1
	Przygotowanie pedagogiczne do pracy na II etapie edukacyjnym (kontynuacja)	III sem.	15 (KW lub CA)	E	2
Praktyka pedagogiczna	Praktyka ogólnopedagogiczna ciągła 2-tygodniowa w szkole podstawowej	II/III sem. (wrzesień)	30	ZO	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji Zakładu Pedagogii i Edukacji Zdrowotnej UMCS w Lublinie.

W ramach realizacji etapu A2 na studiach II stopnia, kontynuującego przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne ze studiów I stopnia, przewidziano łącznie 60 godzin zajęć dydaktycznych i 30 godzin praktyki. Realizacja tego etapu przygotowuje studentów do pracy w zawodzie nauczyciela w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Propozycje zamieszczono w tabeli 2.

Tabela 2. Etap A2 – Realizacja modułu 2 na studiach II stopnia

Komponenty modułu 2 wg Standardów	Nazwa przedmiotu (segmentu)	Termin	Liczba godzin/rodzaj zajęć	Forma zaliczenia	Liczba pkt. ECTS
Przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne do nauczania na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych	Przygotowanie psychologiczne do pracy na III i IV etapie edukacyjnym	I sem.	15 (WY)	ZO	1
	Przygotowanie pedagogiczne do pracy na III i IV etapie edukacyjnym	I sem.	45 (15WY /30KW lub CA)	E	3
Praktyka pedagogiczna	Praktyka ogólnopedagogiczna śródroczna w gimnazjum/szkole ponadgimnazjalnej	I sem.	30	ZO	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji Zakładu Pedeutologii i Edukacji Zdrowotnej UMCS w Lublinie.

Nie wszyscy studenci uzyskali przygotowanie na studiach I stopnia ze względu na specyfikę kierunku, wynikającą z faktu nauczania przedmiotu odpowiadającego danej dyscyplinie jedynie na III lub IV etapie edukacyjnym (np. chemia). Dla tych osób przewidziano etap B, obejmujący łącznie 150 godzin zajęć dydaktycznych oraz 30 godzin praktyki, dający przygotowanie do pracy w gimnazjum (III etap) oraz w szkołach ponadgimnazjalnych (IV etap). Przebieg realizacji tego etapu ujęto w tabeli 3.

Z uwagi na logikę układu treści i specyfikę nabywanej wiedzy i umiejętności, przedmioty „Ogólne przygotowanie psychologiczne” oraz „Ogólne przygotowanie pedagogiczne” w przeważającej części powinny być zrealizowane w I części semestru, wyprzedzając „Przygotowanie psychologiczne do pracy na III i IV etapie edukacyjnym” i „Przygotowanie pedagogiczne do pracy na III i IV etapie edukacyjnym”.

W tabelach zaproponowano optymalny rozkład zajęć w semestrach, ale z uwagi na specyfikę różnych kierunków pozostawiono możliwość wprowadzenia pewnych modyfikacji w tym zakresie, po uzgodnieniu z Dziekanem Wydziału Pedagogiki i Psychologii (lub pracownikami upoważnionymi przez Dziekana).

Warunkiem koniecznym, wynikającym ze standardów kształcenia nauczycieli, jest realizacja praktyki ogólnopedagogicznej równoległe z realizacją komponentu 2 „Przygotowania psychologiczno-pedagogicznego”, a więc jako praktyki śródrocznej bądź realizowanej przed zakończeniem zajęć z przedmiotów pedagogicznych. W przypadku gdy nie ma możliwości kontynuowania zajęć z pedagogiki w semestrze następującym po praktyce ciągłej, należy realizować

praktykę jako śródroczną, przynajmniej częściowo równoległe do zajęć z przedmiotu „Przygotowanie pedagogiczne do pracy na danym etapie edukacyjnym”.

Tabela 3. Etap B – Realizacja modułu 2 na studiach II stopnia dla studentów nieposiadających wcześniejszego przygotowania psychologiczno-pedagogicznego

Komponenty modułu 2 wg Standardów	Nazwa przedmiotu (segmentu)	Termin	Liczba godzin/rodzaj zajęć	Forma zaliczenia	Liczba pkt. ECTS
Ogólne przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne	Ogólne przygotowanie psychologiczne	I sem.	45 (15WY /30KW)	E	2
	Ogólne przygotowanie pedagogiczne	I sem.*	45 (30WY-,15KW)	E	2
Przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne do nauczania na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych	Przygotowanie psychologiczne do pracy na III i IV etapie edukacyjnym	I sem.	15 (WY)	ZO	1
	Przygotowanie pedagogiczne do pracy na III i IV etapie edukacyjnym	I sem.	15 (KW lub CA)	ZO	3
	Przygotowanie pedagogiczne do pracy na III i IV etapie edukacyjnym	II sem	30 (15 WY/15 KW lub CA)	E	
Praktyka pedagogiczna	Praktyka ogólnopedagogiczna śródroczna w gimnazjum/szkole ponadgimnazjalnej	II sem.	30	ZO	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji Zakładu Pedagogiki i Edukacji Zdrowotnej UMCS w Lublinie.

Zaproponowano jako formę zajęć (poza wykładami) konwersatoria lub ćwiczenia. Korzystniejsza dla efektów kształcenia jest praca z mniej licznymi grupami, ale ze względów oszczędnościowych Rady Wydziałów mogą wybrać formę ćwiczeń.

W przypadku wykładów istnieje możliwość łączenia grup z różnych kierunków studiów w obrębie jednego wydziału, realizujących kształcenie według tego samego bloku, jednak liczebność grupy wykładowej nie może przekraczać liczby 120 studentów.

Przygotowanie nauczycielskie, zgodnie z efektami kształcenia zawartymi w standardach kształcenia nauczycieli, ma mieć charakter praktyczny, w związku z tym w realizacji modułu 2 musi być zachowana przewaga zajęć ćwiczeniowych i konwersatoryjnych nad wykładami.

Za kształcenie umożliwiające wykonywanie zawodu nauczyciela odpowiada Wydział Pedagogiki i Psychologii UMCS, w strukturze którego funkcjonuje Zakład Pedagogiki i Edukacji Zdrowotnej. Pracownicy tego Zakładu od początku jego powstania zajmują się problematyką pedagogiczną i pedagogicznym przygotowaniem nauczycieli na studiach kierunkowych i podyplomowych do pracy w szkole. Treści z zakresu przedmiotów psychologicznych realizowane są przez pracowników naukowo-dydaktycznych Instytutu Psychologii.

Przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela na pedagogicznych studiach kwalifikacyjnych

Ofertą edukacyjną dla osób, które nie nabyły przygotowania do zawodu nauczyciela na studiach kierunkowych, są prowadzone od wielu lat Pedagogiczne Studia Kwalifikacyjne.

Przyjęte na studiach założenia, treści programowe, metody i formy kształcenia z przewagą zajęć warsztatowych oraz system praktyk pozwalają realizować koncepcję profesjonalnego przygotowania pedagogicznego do pracy w szkole.

Przyjmując, że zaproponowane standardy kształcenia nauczycieli powinny gwarantować kompetentne realizowanie zadań w procesie dydaktyczno-wychowawczym, podjęto próbę przekazania wiedzy naukowej, która pełniłaby funkcję regulującą postępowanie nauczycieli, stanowiłaby podstawę dla nabywanych umiejętności i kształtowania postaw, a zarazem bezpośrednio wiązała by się z rzeczywistością edukacyjną. Wiedza taka powinna być nowa wobec posiadanej wiedzy potocznej. Konieczne jest, by odnosiła się do tych elementów edukacji, które nauczyciele mogą kontrolować i modyfikować, i wpisywała się w instytucjonalne oddziaływanie wobec uczniów (Speck, 2005; Kaja 2001; Kowalik 2011). Przyjęte założenia związane z realizacją standardów kształcenia na Pedagogicznych Studiach Kwalifikacyjnych mają odzwierciedlenie w zaproponowanej strukturze modułów i przyporządkowanych im przedmiotach, zawartych w tabeli 4.

Tabela 4. Plan Pedagogicznych Studiów Kwalifikacyjnych, realizowanych od 2012/2013 roku akademickiego

Moduł/przedmioty	Liczba godzin, podział	Punkty ECTS	Forma zaliczenia
II;III;IV ETAP EDUKACYJNY			
1. MODUŁ II. OGÓLNE PRZYGOTOWANIE PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNE			
Podstawy psychologii	30	3	E
Psychologia wychowawcza	10	1	ZO
Podstawy pedagogiki	34	3	E
Poznawanie ucznia i klasy	18	1	ZO
RAZEM	92		
2. MODUŁ II. PRZYGOTOWANIE PSYCHOLOGICZNO -PEDAGOGICZNE DO NAUCZANIA NA DANYM ETAPIE EDUKACYJNYM LUB ETAPACH EDUKACYJNYCH			
Psychologia rozwojowa w młodszym wieku szkolnym	10	1	ZO
Praca wychowawcy klasy	10	2	ZO
Porozumiewanie się nauczyciela z uczniami	10	2	ZO
Wychowanie prospołeczne	14	2	ZO
Współpraca z rodzicami	6	1	ZO
Konstruowanie programów profilaktycznych	10	2	ZO
RAZEM	60		
Praktyka	30	2	ZO
3. MODUŁ III. PRZYGOTOWANIE W ZAKRESIE DYDAKTYCZNYM			
Organizacja procesu nauczania	12	2	ZO
Ład i dyscyplina w klasie	10	1	ZO
Rozwijanie zdolności twórczych w działaniach edukacyjnych	10	1	ZO
Emisja głosu	10	1	ZO
Dydaktyka przedmiotu na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych	90	7	E
RAZEM	132		
Praktyka	120	6	ZO
4. MODUŁ IV. PRZYGOTOWANIE PSYCHOLOGICZNO -PEDAGOGICZNE DO NAUCZANIA NA DANYM ETAPIE EDUKACYJNYM LUB ETAPACH EDUKACYJNYCH			
Psychologia rozwojowa okresu dorastania	10	1	ZO
Psychologia społeczna	10	1	ZO
Stymulowanie rozwoju osobistego i społecznego ucznia	20	3	ZO

Tabela 4. Cd,

Rozwiązywanie problemów wychowawczych	8	1	ZO
Profesjonalizm pedagogiczny nauczyciela	12	2	ZO
Systemy kształcenia	10	1	ZO
RAZEM	70		
5. MODUŁ IV. PRZYGOTOWANIE W ZAKRESIE DYDAKTYCZNYM			
Dydaktyka przedmiotu na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych	90	7	E
Praktyka	120	6	ZO

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji Zakładu Pedeutologii i Edukacji Zdrowotnej UMCS w Lublinie.

W module II, w ramach ogólnego przygotowania psychologiczno-pedagogicznego zaproponowano przedmioty dające podstawy wiedzy i umiejętności z psychologii ogólnej i wychowawczej oraz pedagogiki, wzbogacone o zagadnienia z zakresu poznawania uczniów i klasy jako decydujące o jakości pracy dydaktyczno-wychowawczej na różnych poziomach kształcenia.

Dla osób uzyskujących przygotowanie do pracy w szkole podstawowej w obrębie modułu II przewidziano do realizacji psychologię rozwojową uwzględniającą specyfikę młodszego wieku szkolnego oraz przedmioty pozwalające funkcjonować w roli wychowawcy klasy skutecznie współpracującego i komunikującego się z uczniami i rodzicami. Stworzono przyszłym nauczycielom możliwość nabycia umiejętności konstruowania programów profilaktycznych, sprzyjających kształtowaniu zachowań prospołecznych u uczniów.

Przygotowanie w zakresie dydaktycznym obejmuje pięć przedmiotów, dających ogólną wiedzę z zakresu podstaw dydaktyki: organizacja procesu nauczania, ład i dyscyplina w klasie, rozwijanie zdolności twórczych w działaniach edukacyjnych, uzupełniona zagadnieniami z zakresu emisji głosu. Trzon tego modułu stanowi dydaktyka przedmiotu, nauczanego na poziomie szkoły podstawowej.

Osoby nabywające przygotowanie do pracy w szkole gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej w module IV zdobywają wiedzę i rozwijają umiejętności z psychologii rozwojowej okresu dorastania i psychologii społecznej. Przedmioty te stanowią podstawę do odpowiedniego stymulowania rozwoju osobistego i społecznego uczniów oraz prawidłowego rozwiązywania problemów wychowawczych przez przygotowanych profesjonalnie nauczycieli. Inspiracją do kreowania własnej drogi zawodowej może być poznawanie alternatywnych systemów kształcenia.

Moduł IV w zakresie dydaktycznym przygotowuje do nauczania danego przedmiotu w szkole gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej, umożliwiając osiągnięcie celów i przekazywanie treści w kontekście wcześniejszego i dalszego kształcenia, specyficznego dla danej dyscypliny wiedzy.

Integralną częścią przygotowania zawodowego nauczycieli są praktyki odbywane w szkołach odpowiadających różnym etapom edukacyjnym. Praktyki umożliwiają bezpośredni, ukierunkowany i osobisty kontakt z wychowankami i udział w naturalnych sytuacjach wychowawczych, zachodzących w rzeczywistości edukacyjnej.

Podsumowanie

Realizacja standardów kształcenia nauczycieli skłania pedeutologów – teoretyków i praktyków – do refleksji, że proponowany wymiar godzin w bloku psychopedagogicznym nie daje szansy wykształcenia nauczyciela efektywnie wypełniającego funkcję kierowniczą, interakcyjną i organizacyjną. Przyszły nauczyciel nie nabędzie w tych obszarach umiejętności i postaw, postulowanych w standardach i proponowanych efektach kształcenia, a przede wszystkim nauczyciele nauczycieli w takim wymiarze godzin napotykalają ogromne trudności w realizowaniu zawartych w rozporządzeniu treści.

Korzystne jest przyjęte w standardach zróżnicowanie przebiegu kształcenia z uwzględnieniem poszczególnych poziomów edukacji. Jednak liczba godzin jest niewystarczająca, aby w pełni ukazać specyfikę funkcjonowania uczniów w różnych okresach rozwojowych.

Podczas wdrażania standardów pojawiają się wyraźne dylematy, wśród których można wymienić:

- brak możliwości przygotowania pedagogicznego specjalistów, mogących wspomagać edukację przedszkolną i wczesnoszkolną (np. nauczycieli języka angielskiego, muzyki, katechetów);
- trudną realizacją przygotowania pedagogicznego do III i IV etapu edukacyjnego na dwuletnich studiach magisterskich w sytuacji, gdy w rozporządzeniu podkreśla się, że realizacja godzin z dydaktyki przedmiotu (moduł III) może być realizowana po zakończeniu przygotowania pedagogiczno-psychologicznego do nauczania na danym etapie edukacyjnym. Sprawia to, że wręcz niemożliwe staje się spełnianie tego warunku, gdy specyfika kierunku studiów nie pozwoliła na realizację ogólnego przygotowania psychologiczno-pedagogicznego i podstaw dydaktyki w ramach studiów I stopnia, np. na kierunku chemia.

Standardy kształcenia nauczycieli przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela zawarte w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. dotyczą tylko szkół wyższych. Oznacza to, że kwalifikacje nauczycielskie mogą nadawać inne instytucje, nie zawsze gwarantujące odpowiednią jakość kształcenia i najczęściej kierujące się Rozporządzeniem Ministerstwa Edukacji Narodowej, które nie różnicuje etapów edukacji i proponuje realizację przygotowania w mniejszym wymiarze godzin. Takie zróżnicowanie przepisów określających sposób przygotowania do zawodu może budzić niepokój i chaos informacyjny w odniesieniu do wymaganych kompetencji.

Bibliografia

- Arends R.I. (2002), *Uczymy się nauczać*, WSiP: Warszawa.
- Day Ch. (2004), *Rozwój zawodowy nauczyciela*, GWP: Gdańsk.
- Gołębiak B.D. (2006), *Szkoła wspomagająca rozwój* [w:] *Pedagogika*, t. 2, red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski, Wydawnictwo Naukowe PWN: Warszawa.
- Kaja B. (2001), *Problemy psychologii wychowania. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uczelniane Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego: Bydgoszcz.
- Kowalik S. (red.) (2011), *Psychologia ucznia i nauczyciela*, Wydawnictwo Naukowe: Warszawa.
- Kwiatkowska H. (2008), *Pedeutologia*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne: Warszawa.
- Kwaśnica R. (2007), *Dwie racjonalności. Od filozofii sensu ku pedagogice ogólnej*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji: Wrocław.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela* (Dz. U. Nr 248, poz. 1483).
- Speck O. (2005), *Być nauczycielem. Trudności wychowawcze w czasie zmian społeczno-kulturowych*, GWP: Gdańsk.

Teacher education in Maria Curie-Skłodowska University in Lublin

Summary

In the introduction, the article highlights the importance of professionalism and shows the complexity of the teacher's work. It was emphasized that effective educational activities are possible due to their teachers' qualifications and personality characteristics as well as their self-awareness. It was noted that the training of future teachers is the process of becoming a teacher who is not helpless in school reality and will be able to cope with educational and didactics problems.

The article shows a way of introducing standards of education that prepare them for work as a teacher at the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin at the undergraduate, graduate and postgraduate studies. It shows the main conceptual framework and the modifications made in the field of education, inspired by experience during their implementation and organizational premises.

Keywords: Teacher education, professionalism of the teacher's work, standards of education.